

Чурапчыга күн тахсар!

12+

2020 сыл
От ыйын
31 күнэ
бэстинсэ
№ 55
(11710)

САНА ОЛОХ

Чурапчы улуунун хаһыата • ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР • © sanaoloh

--- ЭБЭРДЭ ---

Ытыктабыллаах биүргэ сулууспалаабыт доботторбут!

Эһигини бука барыгытын Воздушной-десантной войскалар күннэринэн итиитик-истинник эбэрдэлиибит!

Бүгүн биһиги, дыг чэхчэ хорсун-хоодуот, уостубат модун санаанан салайтаран, бу чэлчэктэ суох, ол эрэри олус эппизтинэстэх ВДВ чаһыгар сулууспалаабыт, онно олохторун анаабыт, бойобуой бырааттыгы сыһыаны туохтаагар даҕаны өрө тутар. Аҕа бойдуга куттал суоһуур түгэнигэр табаарыстарын кытары ханнык баҕарар кэмгэ дурда-хаха буолар аҕа убайдарбытын, бырааттарбытын чизстиир, өхтөр дьоро күммүт. Биллэн турар, бүгүнгү үөрүүлэх күнгэ махтал тылларын – бэтэрээн десантниктарга аныыбын, о.э. "кынаттаах пехота" дириг устуруйата кинилэр хорсун эр санааларыттан төрүттэнэн, үтүө үгэскэ кубулуйбута.

Инникитин даҕаны үүнэн иһэр көлүөнэ аҕа көлүөнэ убайдарын бойобуой суолларынан туруоруллубут сыалы-соругу эппизтинэстэхтик уонна чизстэхтик толоруоҕа, түмсүүлэх, байыаннай эбэһинэскэ бэринилэх буолалларыгар улаханньык эрэнэбит. Дойдуларын туһугар чизһинэйдик сулууспалаабылларыгар ынырабыт!

Бука барыгытыгар олоххутугар-дьаһаххытыгар ситиһиини, кытаанах доруобуйаны, илээх-эйэлэх ологу баҕарабыт.

Чурапчы улуунун бойобуой дьайылар бэтэрээннэрин Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Илья Березкин.

--- НОВОСТИ УЛУСА ---

Три летних лагеря отдыха для детей планируют открыть в улусе

В Чурапчинском улусе готовятся к открытию три летних лагеря для отдыха детей из 19 запланированных. По словам начальника управления образования Юрия Посельского в связи со сложившейся обстановкой в улусе по коронавирусной инфекции речь идет только о лагере «Кустук» в селе Мындагаи, лагере «Быйан» в селе Мырыла и летнем лагере в селе Мугудай. В отдаленном и труднодоступном населенном пункте Мырыла летний лагерь «Быйан» начнет свою работу с 1 августа. Остальные места отдыха детей ждут положительное заключения Роспотребнадзора. До сегодняшнего дня организация летнего отдыха и оздоровительная работа для детей Чурапчинского улуса проводится в дистанционном режиме и охватывает все населенные пункты улуса. Всего по улусу охвачены летней занятостью 65 % детей. В рамках реализуемого в улусе проекта «Сидя дома – занимайся семейной экономикой!» дети из 331 многодетных семей задействованы в уходе за личным хозяйством. Им выделены сухие пайки в пределах 3 тысяч рублей. Также сухим пайком будут обеспечены школьники с 5 по 10 классы, которые помогают взрослым на сенокосных работах.

До снятия ограничений, введенных в связи с угрозой распространения коронавируса, выезды групп детей на отдых в другие регионы не предусмотрен.

Пресс-центр МО «Чурапчинский улус».

--- СИТИИИ ---

УЛУУ ТИРИЭНЬЭРБИТ ААТЫН ҮРДҮКТҮК ААТТАТТЫЛАР!

Бу күннэргэ улууспутугар үөрүүлэх сонун кэллэ. Ол курдук, Д.П. Коркин аатынан Чурапчытаабы өрөспүүбүлүкэнискэй ыспартыбынай интэринээт-оскуола "Сыл оскуолата – 2020" Бүтүн Арасыйытаабы куонкуруска кыайылаабынан ааттанна!

Информацияны кизиник тарҕатар сириэстибэлэр иһитинэрэллэринэн, куонкурус аһаҕас интэринээт-былаһаакка баазатыгар быыстапка быһыытынан ытыллыбыт. Кыайылаахтары Россобнадзор даанайдарынан, тастын экспертиир бөлөхтөр тутулуга суох механизмнарынан уонна ньымаларынан түмүктэрин барытын түмэн ону тэнэ көрбүт дьон сыаналааһыннарынан быһаарбыттар.

Үлүс сыллар усталарыгар бу оскуолаттан тустууга олимпийскай сонньуулар, Аан дойду, Европа, Арасыйыа чөмпүйүөннэрэ, ону тэнэ дуобакка аан дойду, Европа, Арасыйыа чөмпүйүөннэрэ, призердара, чэлчэки атлетикаҕа, дусбакка, национальной ыстаныыларга "Азия оҕолоро" норуоттар икки ардыларынаабы сонньуулар хас да төгүллэх чөмпүйүөннэрэ, призердара үүнэн табыстылар, оскуолаларын аатын үрдүктүк ааттаталлар.

Бары билэрбит курдук, бу оскуолаҕа өрөспүүбүлүкэбит 27 улуунун ону тэнэ Арасыйыа аатын да регионаларын оҕолоро кэлэн үөрэнэллэр, услуорт үрдүк чыпчаалларын дабайыга сүрүн олукара ууруллар.

Бу куонкуруска Арасыйыа бары муннуктарыттан 22908 оскуола кыттыбыт. Онуоха Улуу тириэньэр Д.П. Коркин аатын сүгэр, үс Олимпиец үүнэн тахсыбыт томторуттан – өрөспүүбүлүкэтээби ыспартыбынай интэринээт-оскуола инники күөнгэ тахсыта бу – дьолун уонна умнуллубат ситиһи! Түгэнинэн туһанан, оскуола дириэктэрин Николай Гуляевы, кини салайар кэлэктибин, үөрэнээччилэрин, төрөппүттэрин сүгэн кыайыларын итиитик-истинник эбэрдэлиибит! Үлэбитигэр-хамнасытыгар өссө да үрдүктэн-үрдүк ситиһиилэри, кэскиллээх чулуу ыспарсымыаннар үүнэ-сайда, албан ааттара аарыгыра турдуннар!

«СО» кэр.

„Сага олох“ хаһыалпыг бүгүнгү нүөмэригэр „Тыл — салайааччыга“ рубрикаба „Чурапчы“ тыа хаһаайыстыбатын производственной кэпэрэтиибин бырабылыанньатын бэрэссэдээтэлэ Николай Афанасьевич Аржаков ыалдьыттыр. Кини — Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, тыа хаһаайыстыбатын туйгуна, Тутуу туйгуна, Чурапчы улуусун Бочуоттаах гражданина. Кэргэннээх, икки оҕолоох, түөрт сизиннээх.

Улууспут биир бастың үлэлээх, өрөспүүбүлүкэбэ эрэ буолбакка, Арассыыйа, атын дойдулар таһымнарыгар тийэс биллибит тэрлэтэ салайааччытыныын дьык-кэргэнин, үлэтин-хамнаһын, салайар тэрлэтэтин билинни туругун, инники былааннарын туһунан сэлэргэстибит.

—Төрөөбүт, биһигин ыйаабыт сирим — Чурапчы салинньэтэ. Орто оҕуопаны манна бүтэрбитим. Урукку ыччат сиринэн „Оҕуола—производство—үрдүк үөрэх“ девизинэн шэфтээх Болтоно отделениетыгар кылааһынан тахсан үлэстэбиллэ. Кыргыттарбыт аанньыксыттабыттар, биһиги оробуочайынан араас үлэлэргэ сылдыбылпыт (Таарыччы абыннааха, Николайы Болтоно үлэлиэриттэн билэбин. Бэрт тэрээһиннээхтик, таһаарылаахтык үлэстэбиттэрэ—А. С.).

„Чурапчы“ кэпэрэтиипкэ 2000 сыллаахха прорабынан үлэстэ кирибитим. Салайааччыбыныын Андрей Ноговицынныын сүбэлэһэн кэпэрэтиип матырыйаалынай баазатын бөдөрөгүтүгэ ылсыбытынан барбытым. Маннай административнай эбийиэктэри тутууттан саҥалаабылпыт. 2003 с. Мугудайдаабы үтү астыыр комбинзэти тутууну саҥалаан, Голландияттан аҕалыллыбыт оборудованиены туруортаран үлэстэ киллэрбиллэ. Салгы атын тутуулары ыталаабылпыт.

„Чурапчы“ кэпэрэтиипи 2013 сылтан

„СИБИЭНЭЙ, ИНЭМТЭЛЭЭХ АҢЫНАН ХААЧЧЫАБЫТ“

салайабын. Ити сыл салайааччыбыт Андрей Тимофеевич Ноговицын улуус салайааччытынан аһанан барбыта. Мин кини солбуйааччыта этим. Кэпэрэтиип бырабылыанньатын мунньаҕар салайааччынан быыбардаабыттар. Атаҕар турбут, бэйэм салайсыбыт, ылпыгын-чымпыгын билэр тэрлэтэм буолан аккаастана барбатабым.

Бу кэпэрэтиип 1997 сыллаахха тэрлэлибитэ. Ити кэмгэ олхуостар ыһыллан, бааһынайдарынан бытарыйан олорор кэммит этэ. Улуус салалтатыныын сүбэлэһэн үтү-эти соботуопкалааһынга уопутурбут, балачча сиппит-холлут баазалаах эт-үтү кэмбинээтин ыспакка, онунан хаалларарга быһаарыллыбыта. Уолсай мунньах быһаарытынан, кэпэрэтиип устааба бигэргэммитэ, пай кэмэйэ быһаарыллыбыта, салалтата талыллыбыта. Онон 1997 сыл ыам ыйын 6 күнэ „Чурапчы“ ТХПК тэрлэлибит күнүнэн буолар.

Тэрлэтэни салайарбар бырабылыанньа төһүү күүһүнэн буолар. Барыта 21 чилиэннээх. Сүрүннээн бааһынай хаһаайыстыбалартан, нэһилиэктэр салалталарын тыа хаһаайыстыбатын исписэлиистэрэ кириэллэр. Былаан быһытынан кыбаарталга биридэ муньахтыыллар. Наада буюулааһына, сүрүн болпуруостарга атын да кэмгэ түмсөн быһаарыны ылынабыт. Сыллаабы балаанса, үтү, эт сыанатын, араас түмсүүлэрибитин былааннааһын курдук болпуруостарга кинилэр оруоллара улахан. Кэтээн көрөр (наблюдательнай) сэбиэт эмиз салайсыга, хонтуруоллааһынга үлэлэһэр.

Барыта 176 үлэһиттээхпит. Сайын, күһүн үтү, эти соботуопкалааһынга үлэ элбээтэбинэ, дуоҕабырынан үлэһиттэри ылан, 200-чэкэ буолабыт. Каадырдарынан хааччылыыга, олохсугууга болбомто ууруллар. Кэпэтиип эдэр, орто саастара

35 буюула. Үксүлэрэ анал үөрэхтээхтэр—38. Дьокуускайдаабы тыа хаһаайыстыбатын академиятын, 26 тыа хаһаайыстыбатын техникумун бүтэрбит исписэлиистэрдээхпит. Эдэр ыалларбытыгар, үлэһиттэрибитигэр ИЖС бырагырааманан 30-тан тахса олорор дьыны туттубут.

Үөһэ этиллибитин курдук, тэрлэтэ матырыйаалынай баазатын санардыыга, тулсарыга болбомто ууруллар. Ыраас ууну атылыыр сыах, „Быйан“, „Илгэ“, „Чэбдик“ маҕаһынар, оҕурут аһын хаһаанар бадыбаал, о. д. а. тутуллан үлэлииллэр. Быйыл сайын киин бөһүөлэктит арбаа өттүгэр саҥа „Алгыс“ маҕаһыны аһан үлэстэ киллэрдит. Дьокуускайга „Алаас аһа“ маҕаһыннаахпыт. Мындаааһыга үтү астыыр сыах үлэстэ киллэрилиннэ. Кытаанаахха тутта сылдыабыт. Киин буйунабытыгар халытаалынай өрөмүөн ыппылыт, оборудованиеларын санардыбылпыт. Тиэхиньикэ, оборудование билинни кэм ирдэбиллэнэн буллулар. Үтү таһар массыналар, рефрижатордар, уу таһар массыналар санардылынылар.

Үлэһитигэр ситиһиллэрдээхпит. Сыллата өрөспүүбүлүкэтигэр, Арассыыйа араас куораттарынан быысталаҕа кыттабыт. Бородууксуйабыт үрдүктүк сыаналанан, 42 кыһыл көмүс мэтээл хаһаайынынан буолбуттара. Үтү, эти соботуопкалааһын былааннарын сыллата толоробут, быйылгы былаан туолан иһэр. Бородууксуйабыт улууслугууга даҕаны, атын да сирдэргэ атыыга хамаатык барар. Быйыл сааскыттан турбут хамсык ыары кэмизер даҕаны тэрлэтэ тохтообокко үлэлээтэ, үтү ыамын түспүтүгэр төһүү күүс буолла. Дьон-сэргэ „Чурапчы этэ-үтэ“ дьон хайгыыллар. Ити биһиги үлэһит үрдүк сыанабыла дьон үөрэ истэбит.

Тустаах үлэһит таһынан улууспут,

нэһилиэктэр уопастыбанна олохторугар актыыбынайдык кыттабы ыһыахтарга, араас дьаһаллар кымыһынан, үтэһэлээх этинэ хааччыабыт, бэйэбит үлэһиттэри тэрийэллэр атыны-тутууну ыспартыбына Кэнсиэрдэргэ, үлэһиттэрибит олорор күрэхтэргэ, үлэһиттэрибит олорор түөлбэлэригэр буолар дьаһаллар тэрийсээчи, кыттааччы буолаллар.

Ат сүүрдүүтүн успуордугар улууспут чизин көмүскээһингэ биллэ тэрлэтэбит улахан оруоллаах. 201 сыллаахха саҥа конюшняны тутта үлэстэ киллэрбиллэ. Ити сыл Ил Дархан бириһин кыайылааһына буолбулут. 2018 сыллаахха Ил Дархан бириһигэр үһүс миэстэлээхпит, 2019 сыллаахха бастаабылпыт. Быйыл үһүс миэстэни ыллыбыт. 2019 сылга СӨ Бырабытталыстыбатын бириһин Маалтааны кубогун, Лээги кубогун кыайылааһынан, „Достояние Республики“ бириис хаһаайынынан буолбулут. Аттарбыт ситиһиллэринэн 2018, 2019 сылларга „Сыл бастың федерацията“ ааты ылбылпыт. Мин федерация бэрэссэдээтэлинэн үлэлибин. Бу кыайылар тустарынан „Сага олох“ хаһыалпытыгар ситиһили сырдатан турабыт. Ситиһиллэр өссө да кэлэ туруоктара дьон эрэһэбин.

Биһиги үлэһитин Чурапчы дьон-сэргэтэ билэр. „Үйгү кыһата“ сыһарыыбытынан балай да кизиник сырдатыллан кэлибит. Инникитин даҕаны сибизһэй, олохтоох бородууксуйанан хааччылыыга күүспүт кыайарынан үлэлиэхпит дьон эрэһэһэбит.

Чөл, биэ туруктаах буолууга, этэннэ олорууга, үүнүүгэ-сайдыыга инэмтэлээх, битэминнээх ас-үөл оруола, сабыдыала сүктэн. Маныаха күннэтэ түбүгүрэн, үтүө түмүктэри ситиһэн үлэлиир „Чурапчы“ кэпэрэтиипитигэр өссө үрдүк ситиһиллэри баҕарабыт.

Алексей СЛЕПЦОВ.

— АЙЫЛҔА ХАРЫСТАБЫЛА —

БУЛТААҢЫН БЫРААБЫЛАЛАРЫН ТУТУҢУОБУН!

Сайыммыт бүтэн, оттоонун түмүктэнэн, кыстыкка кириэххэ дьэри күһүнгү бултааһын саҥаланар кэмэ кэллэ. Маныаха балыктааһынга саҥа быраабыла олоххо кириэринэн, туйахтаах кыыллары, эһэни бултааһынга жеребьевка буоларынан, күһүнгү кустааһын сезона саҥаланарынан, улуустаабы Айылҕа харыстабылын иниспизксийэтин салайааччыта Михаил Догордунов сүрүн болпуруостары быһаарар.

БАЛЫКТААҢЫННА

Арассыыйаҕа балыктааһын 3 көрүнгэ араасар— профессиональнай (аһырга анаан тэрлэлилээх балыктааһын), любительскай (бэйэ сиригэр) уонна ыспартыбынай. Балар тус туһунан быраабылааҕа олобуллар. Айылҕа уларыһытыттан, балык төһө үөскүүрүттэн көрөн быраабылалар уларыаллар, тупсарыллаллар.

2017 сыллаахха ахсынньы 5 күнүгэр Российскай Федерация Судаарыстыбаннай Дуумата 166 №-дээх „Балыктааһын туһунан“ сокуону ылыммыта. Бу сокуон 2018 сыл тохсунньуттан олоххо киллэриллибитэ. Сокуон сорох пууннара көнөрүүлэн, тупсарыллан, билигин да туһанылларлар. 2020 сылга балыктааһынга саҥа сокуон ылыллан олоххо киллэриллэр. Онтон биһиги улууслугууга сыһааннаах, сүннүүнөн күөллэргэ бултааһын быраабылаларыгар

кириэллэр:

Бары күөллэргэ бэйэ сиригэр анаан босхо бултааһын күөллэһэнэр, чааһынай бас билиигэ ылбыт күөллэртэн ураты.

Биридди киһиэхэ бултууругар күөллэһэнэр:

- Биһир мунха (кынаатара 100 м уһуна суох, кынаатын хараҕа 30 мм кырата суох);
- 3 илим (хараҕа 30 мм кырата суох);
- 3 туу;
- 1 куйуур;
- Күөгүлэр (10 күрүчүөктөн ордуга суох).

Көһүллэммэт:

- Балык ыамын кэмизер ыам ыйын 15 күнүттэн бэс ыйын 15 күнүгэр дьэри уонна балаҕан ыйын 20-тэн, алтынны 20 күнүгэр;
- Уотунан (фаранан тыктаран) бултааһын;
- Дөйүтэр, тыаһы-ууһу таһаарар тэрлэлэри туһаны.

Өрүскэ бултууруга туһунан быраабылалар олохтоһоллор. Ханньык балык күөһүллэммэтэ, бултуур тэрлэлэр ыйыллаллар.

Балыктааһынга күрэхтэһии тэрийэргэ эрдэттэн тустаах быраабылалар олохтоһоллор, төһө балык бултаныахтааҕа быһаарыллар.

Мунха уонна илимнэр регистрацияламмыт, күөһүллээх буолуохтаахтар. Онуоха мунха, илим хаһаайынарда сайабылыанна суруйаллар (образеһын хаһыат 8-с стр. көр). Регистрациялааһын босхо ытыллар. Регистрация түмүгүнэн нүөмэр

бэриллэр.

ТУЙАХТААХ КЫЫЛЛАРЫ БУЛТААҢЫННА

Сыллата туйахтаах кыыллары уонна эһэни бултааһынга лицензиялары түңэтии уочаратын быһаарар жеребьевка ытыллар. Быйыл хамсык ыарыынан сибээстээн, жеребьевка от ыйын 31 күнүгэр 15 чаас 00 мүн. онлайн эрэһиминэн аһаҕас эфиринэн ытыллыаҕа. Жеребьевканы эр дьон түмсүүлэрэ, улуустаабы булчуттар уонна балыксыттар уопастыбалара ыталлар.

Кыттааччылартан ирдэниллэр докумуоннар— пааспар сирэй өттө, пааспар пропискалаах өттө, булт билиэтин сирэй өттө. Чурапчы улууслугар пропискалаах булчуттар кыталлар.

КҮҢҮНҮ, СААСКЫ БУЛТААҢЫННА КӨҢҮЛҮ ҮЛҮҮ

Күһүнгү, сааскы күһү уонна мас көтөрүн бултааһынга күөһүл биэрэбит. Күһүнгү күһү, мас көтөрүн бултааһын атырдыах ыйын 15 күнүттэн күөһүллэниэҕэ.

Бултуур кэммитигэр күөһүтүн, булт билиэтин, саа докумуонун илдьэ сылдыаргыт ирдэнэр. Баһаартан сэрэхтээх буолуу, айылҕаны харыстааһын быраабылаларын тутуһарытыгар.

Кэпсэттэ Алексей СЛЕПЦОВ.

— УСТУОРУЙА ЧАХЧЫЛАРА —

СУОЛ-ОЛОХ ХОРУК ТЫМЫРА

Түн бытырғы өбүгэбит
үөскэзбит айылбатыгар
көңүл-босхо сылдьан бултуур
бырдарынан ыгылык суоллары
тэллээ. Кини-аймак салгыы
сайдан, айан аартыктарын
арыйан, араас дойдолорунан
хардарыта сылдьынан, атыны-
тутууну танитак, ону тэнэ
ааспыт араллааһынаах үйэлэр
алдыатыылаах сэримлэригэр
суоллар сүрүн хайыскаларын
торумнаахтара.

Саха норуодунан суруйааччыта,
биир дойдутаахпыт В.С.Яковлев-
Далан романыгар, номохор
кирибит Тытын Дархан: «...Улуу Ил
тэриллээбинэ, арбаан аартыктар
арыппыахтара, тэргэн суоллар
тэллэллэхтара» диир ыраабы
өтө көрөн суруйан хаалларбыта.
Ураанхай саха өткөлөнөн айамаан,
аба уустарын ситимизээн, адаар таас
хайалары, халын сис тыллары,
үрэхтэри-маардары унуордаан,
киэн-кэлэмэн Сахабыт сиригэр,
Хотугу муустаах муорага тийэ
тэнийэк олохсуйдаа.

Араассыйа хотугулуу-илин өттүгэр
бастагы айан суола.
(Охотский тракт)

Ыраахтаабылаах Араассыйа
саматан-сага сирдэри бөһүлүккэ
дьулуһара 1632 сыллааха нуучча
казактара Дьоккуускай остуругун
тутан, ыраахтаабыла сурук ыыппытара.
Дьоккуускайга кининэн олорон,
салгы Чуумпу акыйаан кытылыгар
тахсан, 1647 сыллааха Охотскай
остуругун туттуттарын устуоруйаттан
билиэбит. XVII үйэ киэкс аһаарыттан
XVIII үйэ саҕаттар муора кытылыгар
саамай улахан уонна геополитическай
суолтатынан сүрүн Охотскай муора
пурда баар буолбута. Араассыйа
хотугулуу-илин кытылым чинчийэргэ,
салгы атын дойдутарга тахсарга
тирэх сир быһыытынан сайдан
барбыта.

Араассыйа кини өттүн, устурук
киннэн Дьоккуускай кытылы сибээһи
тутуһарга, сүрүн таһаары тиздэргэ
сайынны өттүгэр Лена-Алдан-Майда-
Юдома өрүстөрүнэн, үгүс күчүмбэрий
туораан, уһунуук айааннан Охотскай
муора кытылыгар тахсаллара. Онон
арыйы суһалтык уонна ылы эриччи
сылдьар хайысханы Дьоккуускайтан
Алдан өрүс кытылыгар дээр сахалар
олорор сирдэринэн ат көлөнөн
сылдарга быһаарыллалар.

1719 сылтан Дьоккуускайтан
Охотскайга тийэр суолу-иһи
чинчийи үлэтэ ыытыллыбыт. Бастагы
топографическай чинчийэр үлэни Иван
Харитонов диир киһи салалтатынан
онтуллубут. Кини Өлүөнэ өрүс уна
кытылым Дьаарбан биэрэгиттэн
Суола үрүмүн туораан, Төнүтүнөн,
Чаачыгыһынан, Чурапчынан, Таатта
үрүгиттэн Амма өрүскэ түһэн,
салгы Нохуна Алдан өрүтү булан,
онтон салгы хайалары, сүүрүктээх
Ханда, Ааллаах Үүн о. д. а өрүстэри
туораан Юдома өрүскэ, мантан
эмиз үрдүк хайалары унуордаан
өрүһүнэн Охотскай булар. Бу 845
бизрэтэлээх уһун айаны Иван
Харитонов 38 күн айааннан тийэбит.
Ол тулунан 1719 сыл алтынны 24
күнүгэр Дьоккуускай куорат боеодотун
кэнсэлээрийэтигэр очуот түһэрбит.
Очуотутар сийилии ханнык сирдэргэ
сырымы хааччыларга туох үлэни
ыытыаха себүн, ханна сыһыанар
симмизийэлэри тутар наадатын ыйыт.

1725 с. Араассыйа ыраахтаабыта
Петр I быһаччы оруудабынан
агырбыт муора айааныла, капитан-
командор соллоох Витус Беринг
саллааччылаах бастагы Камчатскай
экспедиция тэриллэн айааннаабыта.
1726 сыл сайыннаах Дьоккуускай-
Охотскай хайысханан бастагы улахан
тарзанинээх сиринэн айан туһунан
экспедиция кыттылааба аичман
Чаплин П.А. сийилии суруйбут
„Путевой сурунаала“ Араассыйа
Кини судаарыстыбаннай архыбыгар

харааллан сытар. Онон сурулларынан,
от ыйын 25 күнүгэр Иван Коалов
саллааччылаах бастагы эгэрээт
200 аттаах Өлүөнэ өрүс кытылыттан
хоннобут Кини кэнниттан атырдьах
ыйын 16 күнүгэр эмиэ итиччэ ат
көлөнөн Витус Иосифов Беринг
аттаахпыт уонна баатыр ыйын 22
күнүгэр Юдома Кириэтигэр тийэбит.

Витус Беринг 1730 сыл кулун
тутар ыйга Санкт-Петербург куоракка
төннөн тийэн императрица Анна
Иосифовна дакылаат түһэрбит. Бу
дакылаатыгар кини Дьоккуускайтан
Охотскай остуругар айанын сийилии
быһааран суруйбут Охотскайга муора
пордун тутарга дьаһалы ылбыт.

Онон Дьоккуускай-Охотскай
судаарыстыбаннай тракт быһылыгынан
1731 сылтан, онтон икки сылынан
судаарыстыбаннай почтовой тракт
быһылыгынан үлэ-хамнас тэриллэн
барбыт. Өлүөнэ өрүстэн Алдан
өрүскэ дылы 12, онтон салгы 4
почтовой ыстаахыйалар-дьяамаар
тариллибиттэр.

Бу почтовой тракт туһунан 1737
сыллааха Охотскайга, салгыи
Камчаткага айааннаабыт, кэлин
Араассыйа наукатын академиятын
профессора буолбут Степан Петрович
Крашенинников сийилии суруйан
хаалларбыт. Ол үлэтэ «Описание
земли Камчатки» диир аатынан 1755
сыллааха Санкт Петербурдаагы
наука императорскай академиятыгар
бачээттэн тахсыбыт. Бу кыныгэни
Дьоккуускайдаагы национальнай
библэтиэкэтан булан аарыаха сеп.
Айаагар сирдэтинэн сылдьыбыт
саха дьонун этилэригэр сир-уот
аатын, ханна хонуктаан, төһө өр
айааннаабыттарын сийилии суруйбут.
Ол курдук, 274-275 стр. билии улуусун
сирдэрин, күөлларин ааттарын
манньык суруйар: «...От Ала ат бага
(пегий лошади голова) в верстах в 2
следуют два озера Буердаты одно
близ другого, от них в версть Еддегась
озеро, в версть в полутору Кокора
речка, которая от того моста, где мы по
ней проехали в 22 верстах в речку Татту
впала по течению с левой стороны.
Мы вниз по ней ехали до устья, а на
оном расстоянии ниже следующие
урочища: Олус баса (бычья голова)
озеро, Кыбычма пустошь, Улусы Исы
и Куранах алас пустоши, Демчимей,
Лампарыкы, Урасалах, Куагалы и
Чиранчи озера. За версту не доезжая
до последнего озера на упомянутой
Кокоре речке есть Татская ыстааныйа,
где обыкновенно лошадей берут, и
отправляют на Бельскую переправу
для перемены тех, которые везли
от Якутска, да закупают скот на
пропитание в пустых местах... На
помянутой станции посылаются из
Якутска служивый, а расстояние она
от моста где мы Кокору проехали
верстах в 15».

Алаастар, күөллөр ааттара нуучча
иһитин иһитинэн суруйбута кыра-
сыһы-халты да буоллар (манна
дизн эттэхтэ картага кирибит сирдэр
ааттара үксэ итинник), сүрүннээн киһи
өйдүүр. Онон буолларынна Куохара
үрэхтэ үрдүгэр, Чурапчы күөлүттэн
бизрэтэ холобурдаах сиргэ Охотскай
тракт дьяама олохтоомут. Манна кэлэн
аттарын уларытан, салгы дьоно-
сэргэтэ суох сиргэ аһыылларыгар
сулу аһылаһан, өйүө тэринэн
бараллар эбит.

Дьа, бу олохтоомут тракт
устун таһаарас таһытыгар Макэ,
Боотуруускай, Борогон, Байагантай
улуустарын дьонун-сэргэтин түһээн
түһэрэн, кытылларын барбыттар.
Ол курдук, олус элбэх ат көлөнү,
бары тээбиринин, сьарбатын халта,
элбэх тири барэмээдэри буларга
олохтоох сапалтага ирдэбил турбут.
Аһаардас үһэс ахтылыгыт бастагы
Камчатскай экспедиция таһааралын
таһыыга 663 көлүүр ата түһээн
быһылыгынан хомуллубут, онтон 267
ат айан ывраханым тулуйбаха сиргэ
охтубут. Ону тэнэ үрэхтэри туоруур

курбалари тутуу, тыаны соллоһун
курдук үпэлэр эмиз хааһынаттан туох
да төлөбүрө суох сүктэриллибиттэр.
Бу, биллэн турар, байэлэрэ да
кырыымчык олохтоох дьонно-сэргэтэ
ырахан сүгэнэр буолбут.

Дьоккуускай-Охотскай хайысханан
айаны хааччылар сыалтан, 1783 сыл
кулун тутар 8 күнүнээри ыраахтаабы
Сенатын «Об устройстве Иркутского
Наместничества» ыйаагар манньык
ыйыи бериллибит. «Для лучшего
сообщения между Якутским и
Охотским стараться населить места
между ними породами лежачие,
распоряжая, чтоб на первое время от
5 до 10 дворов на каждом 20, или 25
верстах помещено было: чего ради и
наблюдать, чтоб в Иркутскую Губернию
посылаемы были на поселение из
осуждаемых за вины по законам...». Кини
улуустарынан тракт дьяамаарын
көрүүнү-истиини олохтоох сахалар сии
дьяамаан ололбут буоллактарына,
Алдан өрүс унуортан муорага
дээр дьяама ыстааныйаларыгар
дьону олохсугарга араас мизралары
ыла сааабыттар. Саха дьонун
араастаан күһээн ыыппыттар, сорох
дьяамаарга сыыһынайдары арбан
олохтоон, хааһынаттан хамнастаан,
олохсуйалларыгар дьа-уот тутууттар
көмө онорон, оттуур сир биэрэн
о.д.а. Ол эрэри түн-тайга ортоугар,
таас хайалар быыстарыгар суһу-ас
таркэнэргэ, бурдук олордорго табыгаһа
сусуһандьон-сэргэхотоолохсуйбатах,
ытыллыбыт сылынайдар күрээн
барар түбэлтэлэрэ үксээбит.

Араассыйа айаанныттар,
бырамыһыланньыктара Камчатканы,
Курильскай арыллары арийэн,
Аляскага тийэ сырыллар-
айааннара кэнээн, тизээр-таһар
маллара элбээн испит. Российскай-
Американскай компания тэрлээн
саха дьонно таһаарас таһытыгар
бадарааттан үлэтир буолбуттар.
Адьыах холбур уаһаалааха, 1611
сыл от ыйын 26 күнүгэр Хадаар
нэһилиэгин кинигэ Наум Харитонов
Иркутскай атыһытын табаарын
10 атынан Охотскайга тиздэргэ
дуотабар түһэрситтэр. Эмиз ити кэмгэ
Хатылы кинигэ В.Литвинцев эмиз 10
атынан П.Березкин диир Нехонскай
атыһытын араас малын илдьэргэ
хантараак баттаспыт. Охотскайтан
төттөрү кэлэллэригэр эмиз атын
малы (үкүм туулаабы) арбалар тына
капсаталлар эбит. 1811 сыл бес
ыйыгар Охотскайтан Дьоккуускайга,
Российскай-Американскай компания
эргиммит түһүрүмүн тизээн аһаарга
Сылан буолаһын дьокко Ф.Кржков,
Г.Варламов-бэйэлэрин 53 ат
көпөлөрүнэн, арыаллаан аһаарга
капсаталлар.

Охотскай муора пурда тутуллубут
сирэ табыгаһа сусуһунан уонна улахан
муора хараабыллар тиксэллэригэр
хомотун диирэнэ элпэтээтэ
буолан, Российскай-Американскай
компания факториятын 1846
сыллааха Аянга көһөрбүт. Сөнө
хайысханан суолу-иһи торумнааһын
түмүгэр, 1849 сыл сайыныгар
Илин-Сибир генерал-губернатора
Н.Н.Муравьев тус байытын
Иркутскай-Дьоккуускай-Охотскай-
Петропавловскай-Аян-Дьоккуускай-
Иркутскай суолунан айааннаабыт.
Бу айанын түмүгүнэн Охотскай
муора пурдун Аянга көһөрөргө,
Дьоккуускай-Аян хайысханан, Амма
Соллобдатынан сана почтовой тракт
аһарга быһаарыллыбыт. Онон 1852
сыл тохсунуу 1 күнүттэн Дьоккуускай-
Охотскай тракт судаарыстыбаннай
почтовой тракт буолан бүтэн,
замскэй, ол эбэтэр билиини тыһынан
муниципальнай бес билигэ
бариллибит. Ол да буоллар, бу
хайысханан биридилээн атыһыттар
табаардарын таһан, ону тэнэ 1909-
10 сылларга Дьоккуускай-Охотскай
телеграф пинийэтэ таһааран
тракт быһылыгынан туһаныла турбут
эрэри сыһа тарзанинээх сыры-

айан тохтообут.

Ол эрэри 20-ча сылы кыйбат
кэминэн, сана туругуран эрэ Сэбиэскай
Сойуус сир баайын туһага таһаарар
оругу туруоран, тыйыс дьаһаллаах
Дальстрой, ГУЛАГ систимэтин
тэрийэн, чуумпуран турбут адаар
таас хайалар быыстарынан «Халыма»
суолун тутуута сабааммыта,
хатылаах боробулуоха эргирдээх
үгүс бириискэлэр баар буолбуттара.
Ол туһунан кэлэр таһаарыыга салгы
сырдатыахпыт.

Туһаныллыбыт литературалар:

1. Ф.Г.Сафронов. «Тихоокеанские
скна России». Хабаровскай-1988с.
2. Казарян П.Л. «Первый тракт на
Северо-Востоке России»-2011с.
3. С.Крашенинников-«Описание
земли Камчатки» Санкт-Петербург-
1755с

Федеральная суолталаах
«Халыма» суолун устуоруйатыттан

Сахабыт сирин чулуу
сапалааччылар туруулаһан туран
туруорсан, үгүс элбэх утарсыы баарын
үрдүнэн, 1922 сыллааха автономияны
ылары ситиспиттарын устуоруйаттан
билиэбит.

Үс мөлүүөн квадратнай
киламатир изнээх киэн-кэлэман
дойдубутун сайдыы суолугар киллэри
суола-иһэ суох хайдах да сатамматын
өйдөөн, Саха сирин сана сапалтата
1922 сыллааха: «Отсутствие путей
сообщения в Якутской губернии
является самым большим вопросом
края. Разрешить самостоятельно
этот вопрос Якутская губерния
бессильна...» диир тыллартан
сапалаттар көрдөһүү суруту Араассыйа
салалтатыгар түһэрэр. Бу сурутка биир
сүрүн хайысханан Охотскай муора
Аян пордугар тахсар уунан уонна
сиринэн айаанныр суолу онорууга
үбүлээһини туруорсар. Араассыйа
Судаарыстыбаннай былаана муус
устар 13 күнүнээри. 51 нүөмэрдээх
боротокуоһунан үбү көрөргө быһаарар
эрэри. гражданскай сэри, үп-харчы
кырыымчыга мөһүдөөн, бу былаан
олоххо кирибэт.

Гражданскай сэри
сыһа түмүктэнэн, дойдуга
индустриализацияны киллээр
сыалтан, сир баайын хостоһун
тэтимнээхтик сапаламар. Алданкөмүһэ
хөстөн, Сэбиэскай Сойуус сапалтатын
быһаарыһынан, Невэр тимир суол
ыстааныйатыттан Алданна, салгы
Дьоккуускай куоракка тийэр суол
тутууга 1925 сылтан сапаламар.

Сотору кэминэн хотугулуу-илин
иһийэн сылпыт, «Халыма кыраайыгар»
тыйыс кэмнэр кэлэллэр. Ол курдук,
дойду сапалтатын (ЦК ВКП(б)
эргинны 11 күнүнээри уурааһынан,
«Дальстройтрест (Главное
управление Дальнего Севера НКВД
СССР) тэриллэр. Бу дойдуга хотугулу-
илин өттүн бүтүннүү хабар, мунулуур
былаастаах тэрилтэ тэриллибит сүрүн
сыһылан сир баайын чинчийи,
хостоһун уонна ону тизээрэ суолу-
иһи тутуу этэ. Маннааччылар
үлэһит илии быһаһынан 1930-40
сылларга ытыллыбыт репрессияга
түбэспит мөлүүөнүнэн аһааннаах
хайыһылаахтар буолбуттара.

Федеральная суолталаах
«Халыма» суолун устуоруйатын
диринник үөрөппит, бэйэтэ 1958
сыллааха Сталинградтаагы үнүстүүтү
бүтэрэн, суол инженерин диплому
ылаабыттан, бу суолга үлэлээн,
суол маастарыттан управление
саллааччытыгар тийэ үүмүт,
саха чулуу кинигэ Ефим Васильевич
Константинов «Колымская дорога»
диир кинигиттэн хэрчик ахтыларга
тылбаастаан киллэрэбин.

«Хоту эһээрэ саамай уһун,
Дьоккуускайтан Магадаанна тийэр
масыһына суолунан айааннаан, үгүс
хайалары унуордаан, сүүрүктээх
өрүстэри, үрэхтэри туораан, суол
кытылыгар тутуллубут бөһүөлэктэри
көрө олорон санаһыбын.

Салгытынан 4-с стр. көр.

— ИҶИРЭХ ТҮЛҮНЭН —

Ийэм дьүөгэлэрэ - оҕо сааһым сырдык өйдөбүллэрэ

Мин бу хаартысканы көрдөхтүм, оёо сааһым сырдык ахтылбана сүзүклүн кууһар, дойдум сылаагына биллэн заһарга дыгы. 60-с сыллар сабаларынаары хаартыскаттан Улахан Куелүм далбар хотуттара, ийэлэрбит,эбэлэрбит биһигини одуулуулгар. Тураллар: Анна Егорова -Улахан Аана, атам эдьийэ Устинья Николаевна, Евдокия Федоровна-Дэбдьэ Сүедэрбинэ кыһыһын Агашаны көтөхпүт,Елена Ивановна кыһыһын Дуусканы көтөбөн турар, ситон Аграфена Михайловна-Арыпыас, кыһыһы Мария Гаврильевна-эбэ Маарыйа.

Олоролор мин ийм Матрена
Ильинична -Муоча минигин, бирдээх
киһини, көтөсөн олорор, мин аттыгар
Пелагея Осиповна-здыйи Балаайа
здыйибин Излискы көтөхпүт, Анастасия
Михайловна-Элэн Настаагын түбүсүр
здыйиим Маайыс олорбүт, кытыы Ана
Ильинична-Здыйи Ааныс. Бэри дээрдэр,
үзүни -хамнаһы өрө тутар саастарыгар
сындыаллар. Билигин кинилэртэн ким да
суох.

Мин кинилэртэн ийэм Улахан Күөлгэ кийит буолан кэлэбүттэн бу олохтон барыар дээр эһэ мин дэсйэн истинник алтыһан, ыһсан-барсан, бэйэ-бэйэбэ көмөлөсүтэн кэлбит дьүүлэлэрин туһунан кэлэххилин баҕарабын. Кинилэр сырдык мессүөннэрэ мин – оҕо сааһым быстыспат аргыстара, үтүө өйдөбүллэрэ. Ийэм Матрена Ильинична Түөйүттэн төрүттээх, оҕо сааһа, эдэр кэмэ бу кэрэ айылҕалаах, үтүө үлэхит дьондох сиргэ аастыла.

Хоту көхөрүүлүү кытгылаабыз, биригэ төрөөбүт бэлһизлэр. Аҕата Попов Илья Никитич, дьонно-сэргээбэ биллэринэн Тытпыкы Ылдыраа дээн. Ийэлэрэ Мэийэ,34 савастаарар. Эдьигээннэ, ол ыар сылларга балык булдулар үлэлэм сылдьан, тымныһан, ыалдьан өлбүтэ. Ол иһин тулаһааһ аһаардаах оҕолор улааппытара. Ийэм ыал улахан оҕото буолан бырааттара, балтылара атахтарыгар туран, үөрэхтээх, үлэһит дьон буолалларыгар көмөлөспүтүн, биригэ төрөөбүттэрэ куруук махтанан ахталлара. Кини билиги аҕабытыгар Гаврил Николаевич Макаровка кэргэн тахсан, алта оҕолорумта.

Иймэ таһыглар оспор эдийи Балзайа – атам кырдыбас эдийиэ. Кили дьыэтэ Улахан Күөл собуруу өртүгэр баара. Сайын хас сарыларда айыи ийбэр кэлэи ону –маны кэлэстэн, сэлэһэн баара. "Оо, эдийи Балзайа иһэр" диян буолара. Ихиэи "Прибой" диян табаагы тардагылара. Ол "Прибой" көрдөөн билиги абабылынаан "Моосиш" массыынанан Дирингэ тиийэ барарбыт. Эдийи Балзайа көргэнэ Василий Васильевич ыалдьан, эрдэ өлөн, түөрт оютун бэйэтэ атахтарыгар туруоран, үлэһит онортообута. Ону таһынан сурдуну тулайах хаалбыт алта оютун көрөн – икэн, үөрэттэрэн, үлэһит, ыал онортообута. Ошон кили 10 оёну иипит сулуна суох "Терой ийэ" буолар. Бу олохтон барар ырыдыгылар охто сытан, "Муча таһыглар

сытам этэ. Хабырыыстан көнүллэтин” диин баҕа санаатын этээтхэзбит. Аҕам ол көмүз Аммаҕа кыйыһар барбыт көмүз этэ. Төлүгүнүнэн зрийэн ыйылпыттарыгар. “Ээ, сытаахтаатын” диин аҕам көнүллэзбит. Иннэ гынан эдиимбит бархасан быраатыгар махтанан бараахтаабыт.

Эбээ Маарыйа Максимовна Мария Гаврильевна. Мин киһини өйдүүхтүтүн киһи мизэх эбэм этэ "Эбээ" дии миннигэс, истиг тылы киһиэхэ анаан эппитим. Улааттахтар дээрэ "Ийэм ийэтэ" дии саныыр эгэм. Дюммут да эбэбит эбэбит дииллэрэ. Диннигэн киһи биһиэхэ аймахтыр буолбатах Мин Кытаанааха терөөбүтүн. Терүүрбэр эбэм ыһыга сылдыар буолан, баран ылбатах. Ону эбээ Маарыйа "Дьэргэстэй" диин оһуһунан баран адалбыт. Ол иһин улаатыахтар дээрэ "Эмээхкин кыһа" аатырарым. Эссэ киһи күтүөтэ Бүтүккэ обонньор "Бу кыһа Дьэргэстэй оһуһунан кэлэн дьэргэргэннээн мизик барары" диир буолара. Эбээ Маарыйа кыһа Маана оһопонон баран, сыыстаран, кыра уһууаана 15 хонуктаагар ыалдьан өлбүтэ. Күтүтүөһүн Петр Капитоновичтың 4 кыра оһону көрөн-истэн, сылаастык — ыраастык тутан киһи-хара онортообута, бары мааны майгылаах, үтө үлэһит дьон буолбуттара. Эбэм 90-натыгар да сылдьан, сиэнэ Коля оһолорун, хос сиэннэрин көрсөрө. Онно биһиги сороһор оһо көрсөбүт. Мин атам сурухарынан, киһи 98 сааһыгар өлбүт. Мин Хабаровскайтан ыһынты уһун өрөбүллэрбэр дойдуба кэлэ сырыттаһына, ийэм "Эбэм ыалдыа сытар, киһиэн көрүс" диир биһи ханнаабы туттаран баран Сыланна ыһыппа. Оһолорго киһилэр Сыланна көлөн киһибит кэмнэрэ этэ. Киһибитим — эбэм эрөйдээх сытаахтыыр. Миһигин биллэ, оһу — маһы көлөспүтэ буоллубут. Мин хараастан хаалан, нэһилэспэ оһорбун. Оһу биһи сөбөбүн — бу ыалдыа сытан оһохтон бараары сытарым билэ сыттаба мин солһуун көрөн баран "Саһа сонһонһун дуо" дихтээбиз. Туран, оһуолга оһорон аһабыта буоллаахтаабыта. Оһон аһыйа

хонон баран куоракка килээри, автобус кэтэхэ турдахпына, сизинэ Бүтүкү нэрсэн, "Эбэн бөлүүн барбыта" диэбитэ.

Иймэ саамайг истиг дүүгэгтэ – Елена Иваноэна Платоэна, Елена Иваноэна – Мэнэ-Хангалас Долгу нэһилиэгтэһэн төрүттэхэ. Кэргэнэ Сэмэн Петрович Агдлаахэ Үүнгэгэ, кэлин Дьоуускайтан таһаёас таһыытыгар сүлддыбыта. 1949сыллаахха Дьоуускайтан таһаёас тизээн кэпэн иһэн, аараттан кэргэн кэпсэтэн, Еленаны илдэ кэпбитэ. Кинилэр 7 оёоломмуттара, Ми оёо эрдэхпиттэн кинилэр орто кыыстара дуусканы уонна Валэ Трофимовэны кытта бииргэ оонньоон-көрүлээн улааппылпыт. Иймэ уонна Изэ иккиэн арбаа хотонго ыанньыксыттыыллара. Билиги оёо эрдэхпиттэһэн ийэлэрбитин батыһан хотонго сүлдэрбыт. Биирдэ Дууска бийигини ийэлэрбит төрөөрү гыммыт ынабы маната, хотонго хааллардылар уонна байэлэрэ сылаас чэй иһэ, Изэлэххэ бардылар. Арай ол олордохпуттаа, ынахпыт кэнииттэн тух эрэ саарык курдук табыста. Дуускалыын куттанан дьоммутугар сүүрдүбүт. Ол курдук, мин кыра кылааска үөрэнэ сылдьан, ынах төрүүрүн аан бастаан көрөн турардаахпын. Мин дүүгэлэрбинээн Дуускалыын уонна Аанчыктын сайыл аайы Сантараат сайылыка тахсарбыт. Оо, Сантараат сайылык барахсан араас дьэрэкээн сибээжинэн көбүөр курдук тэлгэнэн, кизгэгээн, чыымаах ырыатынан чугдаара туолан, кэбэ кэрээбэт кэпсээминэн дьонун-сэргэтин ахчыбытты көрсөрө. Платоэовтар бары Сантарааха көһөн тахсаллара. Биир дьыбэ Елена Иваноэналаах, биир дьыбэ Николай Семенсэи уонна Ирина Кузьминична дьыбэ кэргэнэ. Бийиги Елена Иваноэналаагы кытта олооробут. Бастаан эдьийдэрбитигар көмөлөһөн, онтон 6 кылаастан садалаан бөйбүтигэр туһунан сүөгү туттарбыттара. Мин Аанчыктын бииргэ көрөрбүт, түргэн-тарган туттуулаах Дууска бэйэтэ көрөрө. Ону билигин сөбө саныыкын ээ, хайдах үлэлээн сүлддыбылпыт буолуп

диэн. Күнүс илэнсийдэхпитинэ, наар сонньсон, "Моботойдоон, эбэбитигэр Улахан Куелгэ кэлэн сэтүүлээн, сонуржа тахсан дьыдынээн, сүүрэн –хотон тахсарбыт. Кизгэ утуйохпут ииннэ эдьийдэрбит, ордук Агаша Макарова ол бу түбэлтэни кэпсириэ. Сорофэр Улахан Куелгэ киинэмеханигынан үлэлиир Былатыан Куоркун түүннэри Кытаанахтан "Кассовой" ииннэ, үкүгүр индийсэй ииннэ, ажаллабына, онно ынах ыан баран сүүрэрбит. Елена Ивановна хаһан да оёолору мөнгө-этэ сылдыарын өйдөөбөлгүн. Ыкса ыаллара Миитэрэ Трофимов кэргэнэ, эбэх оёо ийгэ Бороскубуйа эрдэ өлөн, тулаайах хаалбыт оёолору кытта күннэгэ алтыһан, көлөлөһөн, субэ-ама бизэрэн ийэллэи истинник сыһыаннаһарын Миитэрэй оёолору үмнүбэттар.

Ийзм бяллыг олорбу, биэрз
 яанньксыттаабыт, күннэ хаста да
 сылдылар дүүгэтэ Анна Ильинична
 Трофимова. Анна Ильинична – Алабар
 нэһилиэтин Гоголевтарган сэдьааннаах
 1950с. Михаил Дмитриевич Трофимова
 кэргэн тахсан, Улахан Күүлэ
 олохсуйбуттара. Кинилэр 10 олохонон,
 Анна Ильинична 1974 сыллааха Герой
 Ийэ үрдүк аатын ылбыта. Ааныс сүрдээх
 эйбэс, үөрүнээн, дэлэй кэпсээннэх,
 астаах –уулгээх, дьонго барытыгар
 аламабай сыһааннаах этэ, ол иһин киһи
 үксэ киһини эдьий Ааныстан атыанньк
 ааттаабат этэ. Аны сүрдээх үчүгэйдик
 ылгыыра. Билиги киһи оҕолорун
 кытта сайын сайылыгынан, киһин
 кытаранаттинэн биэрз улаппылыт.
 Сайылыкка оҕо сылдьан биэрз
 яанньксыттаабыт, сонньообут дүүгэбин
 Аанычы ордук күндүтүк саньыбын.
 Аанык эмиз ийэтин курдук элээкэй, күлү-
 үөрс сылдыар киһи этэ. Чакырга кэргэн
 тахсан Никоновтарга мааны кийиит буолан,
 Колытынаан икки оҕолонон, быр –багычы
 олорбута. Выхаран барытытан бу олохтон
 эрдэ бараактаабыта.

Иймд уонна мин дьүөгэлэрэ, саха боростуой дьахталлара... Кыайыы туһа дьэн сэримгэ барбыт эр дьону солбуйан, күүстээх үлэбэ сылдьыбыт эбэм Маарыйа уонна эдьийим Балайа хоту көһөрүллүүтэ сылдьан аччыктаабыт, тонмут, чугас дьонун өлүүтүн көрбүт, улахан дьону кытта балыкка үлэлээбит ийэм Мучаа, сэрии ыар сылларыгар аччыктаабыт, оё саастарыттан ыарахан үлэбэ улахан дьону кытта тэннэ сылдьыбыт. Илэ уонна Ааныс. Сэрии мэхэйдээн, түгэйдэх хаалан, үөрэхтэн магмыт биһиги ийэлэрибт барархастаар. Кийимт буолан кэлэн Улахан Күөлү төрөөбүт дойдун онгостон, колхуос, колхуос үлэтигэр үтүө суобастаахтык үлэлээбит, үрүн илгэни үрүлүлүт, уйгуну уһансыбыт, улахан дьыз кэргэн иһирэх үһэлэрэ эбэлэрэ.

Хаартыскалар... Санарбыт хаартыскалар – билиги олохпут бири кэрэиис кэмин туоһулары, ол кэмигээби олох, дьон кэрэниитэрэ буоларыт.

Наталья ЗАХАРОВА

— УЛУУ КЫАЙЫ 75 СЫЛЫГАР —

Ааттарын ааттатыа этилэр

Сэрийн кэннитгэн кырдыабастар куттана-сэрэнэ собул ол аймактан биер збэтэр икки оёо хаалаахтаабыт дигэн, суох буолбут үөлээннээхтэрин аһыан, тахсыбат буолбут харахтарын уутун кистин-саба соттор ыар кэмнэрэ этилэр.

Сэрийн иннээ ийлзэх асаабыт угуу-субуу өлөн, убайбыныг төгүрүх тулааах хаалбылгыт. Онгон элэбит өлөн, элэм билгэз төрөөбүт балтын оолоругар өйөнөн, көрүллэн сылдыбыт абыахсылым санаабытантахсыбат. Айамактарым Хадаар нэһилигээр Улахан Аранастаахх: сайылыктанан, Роман Петрович Еремееватзх – Хампахай Арамааннаах (ыайыгас үлүһитин, күүстээгин иһин дыно-сэргэтэ итиникэ айттыгыллара) ыал буолан үс олоппумуттара. Уолаттара Егор, Петр уонна ыыстары Маайа көрсө-сэмэй, күүстээх-уохтаах, ол тэҥэ туохтан да иннибүт туруу үлүһит дыон этилэрэ. Сайылыгынан мустан онньуу-хөр тардаллара, уолаттар ыһаахха тусталлара. Ол иһин “Хампахай уолаттара дуо” дэтэллэрэ. Егор Аалпаах Үүннэ таһаарска, от-мас үлүһигэр тэҥнээгин булбатабы. Биһир ыһааха Бугуру Бөбө Чампээлэби кытта тулууннарбыттар. Онуоха Бөбө Чампээлэ тустан бүтэн баран элпит. “Убайын кытта тустар эһим, быраата өссө лаппа ыһахтаах эбит”, -диэн. Петр колхуоска биригэдиир, суочут этэ. Сэрийгэ 1942 сыллаахха кэлэртэтинбиэз техникуму бүтэрэт, бас ыйын 20 күнүгэр убайбынын барбыттара. Егор 1943 сыллаахха суох буолбута Москватаагы уобалас Серпухов хуоратыгар көмүллүбүтэ. Петр эмиэ 1943 сыллаахха кыргыһы хонуутугар охтубута. Калужский уобалас Жидиринский оройун Кожановка дэриэбинэтигэр көмүллүбүтэ.

Кинилэр бэлтылара Маайа, 17-18 савастаах да буоллар, олус истэннээн, үлэһит этэ. Эдьийим Маайа икки ыал бурдугун тардан, сүөһүтүн — аһын көрөн олордобул, көһөрүллүү холоруга сөрөөн, сороһобун ыһымы-ыһыкхы оройуонга барбыта. Мин эмиз эдьийим сылаас хоонньуттан матаһан, эргиччи курус, тымныы, ачык олоххо ичинтэх өтөххө хаалбытун. Колхуостар көһөн, күөх да үүс ситэстэ баралаах этэ. Кулун туйаҕа, үөрө ото аһылыктанан, биир сыл аҕа убайбынаан сир-халлаан икки ардыгар хаалан, интэринэтинэн, детдомунан иитиллибиппит. Баҕабыт Окоо Уус уоп аһын колхуоска уһанар этэ. Эдьийим Маайа кыйыгас-хотугас үчүгэй үлэһитин гүһүгүн 1947 сыллаахха “Кыым” хаһыакка очерка тахсыбыта. Тумакка “Калинин” колхуос бэрэссэдээтэлгэр Николай Николаевич Анчикасова көргөн таһан, Егор, Петр, Копя, Слава, Рома диэн бисэ уол оҕону хаалпарбыта. Уопаттар, удуурдарын утумнаан, үтөө ыал буолан олороллор Вячеслав Николаевич ыңнат биригээдэтин салайааччынан үлээббитэ. Ол туһунан 1988 сыллаахха Саха АССР Урдук Сэбиэтин дьокутаатынан таһыллыбыта.

Өгөх тэнцүгэстээх дуиллариний, оёолор манна
төрөөбүттээ буоллар, таайдарын аагтарын аагтатыа
этилээ.

Минь 80-чалаах киши, ол хазлбыг хаан-уруу сизэн
оболорбун хаан да көрбөтөхлүтэн, очногтон баччада
дизри дууһам, сүрэм ыарыштын, ахтылганым
аймалбанын илдэз сырыттабым. Ол уотваах сэрии, сут-
курзан, көһөрүллүү бука барыта дуулабытын, эгилтин-
хааммытын эмэн, дьылга-хаан ыйсаарынан барыахын

TYPESET

Бу ахтыбын Улуу Кыяйы күнүгэр анаабын
хоһоомунан түмүктүүбүн.

КЫДЫҢЫ КҮНҮГЭР

Орто туруу дайдуулар
Сакам сиринг измизар
Самаан сайын сапаттан,
Уйгуу ыһыах сабаттан,
Күнзэн, туюлан турдагыма,
Өйгө багтат үлүгэри
Ньизмэс омук урдустара
Аба дайдууга абылан,
Уот сэримзэн кырбылттарэ,
Моньык ыар кэмээрэ
Күндү көмүс уйаларын
Кэлэр күндү кэсиптэрин
Көмүсхүүрэг турукан,
Амарах аба баһыттыктар,
Эдэр, изгизэн уолөттүр
Харах уулаах айагыга
Ыһырылган барбыттыктарэ,
Кырыттаах сэрси толоонугар
Сибаттэй, ыраас дууһаларын
Толук ууран хаалбыттыктары
Кыа хааннарын тобоннор,
Ыттык изстэрин толорбултара
Утун үлүгэрэ ахтыабын!
Уруй бусулун, өрөгөйдөөх,
Убүтүөйдүк Улуу Кыайылы күнүгэр!
Айхан буоллун, Албан ааптаах бодууннарга

Мария Николаевна ВИКТОРОВА
сыана бэтэрээнэ, тойуксуу

— СЕНОКОС — 2020 —

Определят победителей соревнований между наслегами по заготовке сена

В Чурапчинском улусе в самом разгаре работы по кормозаготовке сенокосной кампании 2020 года. Несмотря на сложные условия нынешнего сенокосного сезона, сельчане трудятся на сенокосных угодьях, а в крестьянских и подсобных хозяйствах — по наращиванию удоев молока для сдачи в заготовительные пункты и цеха. Осенью улусная комиссия определит победителей соревнований между наслегами по заготовке сена. По оперативной сводке заготовки грубых кормов фактически скошено 14015,5 гектара сенокосных угодий, заготовлено 8962,1 тонн сена, что составляет 22,5% от плана. Самый высокий показатель наблюдается в Кытанахском наслеге. Всего заготовлено 871 тонн сена, что составляет 48,1% от плана. Низкий показатель у наслега Болугур — 273 тонн сена, что составляет 8,7% от всего плана и Чакур — 367 тонн, то есть — всего 15,9% от плана.

В улусе в самый разгар заготовки молока. В передовики вышли сдатчики молока наслега Сылан (5,50 тонн за день), Ожулун (4,40 тонн), Соловьев (4,14 тонн). В селах Чурапча (1,22 тонн за день), Кытанах (1,54 тонн), Болтого (1,59 тонн) также, продолжается работа наращиванию, удоев молока.

Пресс-центр МО «Чурапчинский улус»

— БИЙНЭХЭ СУРУЙАЛЛАР —

ДЬОХУННААХ ЧИНЧИЙЭР ҮЛЭ

(Рецензия)

аабааччы биһирэбилин ылан, «Дьиз кэргэн энциклопедията» диэн сүрэхтэммиттэрэ, — диір түмүктээһиннээх саргы санааларын үлэстибит.

Ыал, төрөппүт аайы кэрэхсэниэх, күннэтэ үлэлэригэр, олохторугар, түмсүүлэргэ, төгүрүк остуолларга, диспуттарга туттуллар алгыстаах аналлаах остуол кинигэтэ, дьиз кэргэн энциклопедията буолуох сырдык дьылбалаах кинигэ түөрт түһүмэхтэртэн таныллан, аттарыллан бэриллбит. Сана бу дьохуннаах чинчийэр үлэни кытары сана билсирээр аабааччыга билиһиннэрдэххэ, түһүмэхтэр тус бэйэлэрин ааттара-суоллара даҕаны эйигин сана санааба, ылбабай ыраба аҕалар, толкундатар дьохун аналлаахтар: «Кылбаннаһын, кынаттаах тыллар», «Обону таба иити — төрөппүт дьоло», «Олоххо ситиһилээх буолуу төрүттэрэ», «Олох угуйар ыллыктарынан» курдук хайыскалары тутуһаллар.

Киһи киһи буолуобуттан толкундуур, сылыктыыр, өтө көрөр, билгэлиир. Мин ордук, биір аабааччы буолан туран, үһүс түһүмэхтэ кэрэхсэтим. Манна этиллибит: «Норуот муударана бигэргэтэринэн, чизһинэй буолар олус ыарахан. Оттон бэйэ иннигэр чизһинэй буолуу икки бүк ыарахан. Кырдык, норуот муударана сыыспат. Киһи ардыгар бэйэтин сыһанын таба көрбөт, тутта таба сыаналаабат, сыһанын-халтытын билиммэт түгэнэ баар. Ол гынан баран, бэйэ иннигэр чизһинэй буолуу улахан суолталаах. Буруй билини, сыһаны көннөрүү киһини чизһинэй, муударай буоларга иитэр-үөрэтэр». Эбэтэр, олох үөрүүбүз үөрэни: «Муударай буоларга, сыыспаты иккистээн хатылаабакка, атын дьон-сэргэ уолуттан үөрэнэн, инникитин онорбут сыһаны хатылаабат буоларга үөрэниэххэ наада» [с.113].

Былгы Кытай өркөн өйдөөбө Конфуций үөрэбин сунньэ — бу киһи тохтоло суох бэйэтин өйүн — санаатын сайыннарыыта.

Киһи өй-санаа өттүнэн ситтэбинэ-хоттобуна эрэ муударай санааларга чугаһыыр, дьонго-сэргэбэ үтүө субэһит буолар.

Конфуций билгэлииринэн, олох дьининэн, судургу эбит. Ону биһиги бэйэбит мунан-тэнэн, сыһан-табан, кэлэн-баран биэрбэккэ уустугурдар эбиһит [с.126].

Кинигэни ааба опорон, уоттаах сэрии кэнниттэн күн сириң көрбүт биһиги көлүөнэ, олохтут аргыстара — кыргыттар, уопаттар, бары кэриэтэ эйэбэс эбэ, нүһэр эһэ истин таптааларыгар бигэнэн улаалпыт, оҕдоот оҕо сааспыттан үс саха үтүө үөрүүхтэрин, норуот педагогикатын утумнаан тиздээччилэри, уус уран тыл-өс иччитин инэриммит, сааһылаан санарарга үһүйбүт хаар манан баттахтаах аарыма кырдыабаастары баттаһа, кыл имэрийэ төрөммүт элбэҥи көрөн-истэн, билэн-көрөн хаалбылпыт элбэҥи эргитэ саныгыһын, өйдүүгүн. Ол да иһин арыый да сааһыран, боччумуран иһэн, биһиэхэ даҕаны киһи киһиэхэ кэпсиірэ балаҕа баарыттан сүөм үрдүү, киз туттан ылар кэмнээххин. Үс саха үйэлэри нөһүөлээн кэлбит муударай өс хоһооннорун, таабырыннарын, ох олук тылларын, сомоҕо домохторун, остуоруйаларын, кылгас көрдөөх кэпсээннэрин өркөн өйтөн, саргы санааттан сиргэ баар буолбуттарыттан сөбө, астына, төһө баҕарар, кимизэх баҕарар кэпсиэххэ, кимтэн эрэ истиэххэ сөп.

Эрнест Хемингуэй быһаарарынан, киһиэхэ санара үөрэнэргэ икки сыл, оттон санарбакка үөрэнигэ 50 сыл наада буолуон сөп эбит [с.113]. Саха үөрэбэ этэринэн, киһи үллэр үйэтигэр, саллар сааһыгар 60 сыл үөрэнэр. Оччоҕо эрэ дьэ, ситтим-хоттум, биллим-көрдүм дэниэн сөптөөх эбит.

Ааптардар бэлэстииллэринэн, муударай буолуу сүрүн төрүттэрин сэргэ олох ыарахан кэмигэр көмөҕө кэлэр, олоҕу көрүүнү уларытар, олоҕу тупсарыахха сөптөөх, уостан уоска бэрлилэр, билиһини кэмнэ дьону

кытта сыһанна, олоҕу байытар, киһини толкундатар тобуллаҕас толкундар, оттомноох олук тыллар, саргы санаалар, ымыы ыралар кинигэбэ кирибиттэрэ ыллыктаах субэ-ама буоланнар, белүүүөктүү ыйан-кэрдэн, эркээйилээх энсэргэ, арҕарар аартыкка аҕалан биэрэллэр.

Туску ситимнээх санааларын сааһылаан, аабааччыны толкундатар, эппит этиитин, сонун суолун эргиччи кизһини, таба хайысхатын тайанан, ыраатар ыллыгын ыйан, олох охсуһуу буоларын өйдөтөр, күннээҕинэн уоскуйбакка субэлиир:

Санаам кымыын уматпыкка,
Сарсынны күммүн арыйбыкка,
Сүрүм кылын таарыйбыкка,
Сугуруйбун ис сүрэхтэн.

Миигин таба өйдөөбүккэ,
Мичил сырдыгын ыстыкка,
Маннай талан таптаабыкка,
Махтанабын ис сүрэхтэн.

(Ис сүрэхтэн...)

Түмүктээн эттэххэ, мутугунан бырабар мунур үйэ, охсуһуулаах олох ыраатар ыллыктарынан аарыгылар айан суолун арыйбыт ааптардар — Парасковья Ивановна — Тускулаана, Егор Ильич — Туску, Лилия Егоровна уонна Егор Егорович Поповтар дьиз кэргэн энциклопедиятыгар кириэхтээх аабааччыга үһүс кинигэлэрин — «Олох угуйар ыллыктарынан» — көрбүт эрэ кэрэхсэ, аалхыт эрэ астыныа, оҕолоох өтө остуол кинигэтэ оностоу.

Биір аабааччы буолан туран, бу сана буруолуу сылдыар, кырааска сыһынан дьыргыйар дьохуннаах чинчийэр үлэни хайаан даҕаны ааҕаргар, тус олохтор, туһааннаах үлэбэр, күннэтэ ахсаабакка туһана, субэлэтэ сырыт диэн этиллээхпин. Бу дьиз кэргэн энциклопедията буолуох айымньыга педагогика, психология, конфликтология, риторика, этнопедагогика, философия салааларыттан элбэх боппууостар таарыллан ааһаллар, сөптөөх хоруйдары, сана идиэйэлэри булуоҕа сөптөөх.

Егор Гаврильевич ВИНУКОВ,
философия наукатын
хандьыдаата, доцент.

Соторутаабыта Дани-Алмас кинигэ кыһатыгар «Олох угуйар ыллыктарынан» диэн кэргэни Поповтар илиилэрин сылааһын инэрбит истин-иһирэх кинигэлэрэ бэчээттэнэн табыста. Кинигэ Аан тылыгар ааптардар Тускулаана уонна Туску «Биһиги обону сизер-майгы, өй-санаа өттүнэн таба иитэргэ туһуламмыт өр сылларга муспут ыстатыйаларбытын, ааптарыскай кинигэлэрбиттэн лоскуй бэлэстээһиннэрибитин, днэвниккэ суруммут матырыйаалларбытын хомуйан киллэрдибит», — диэн бэлэстииллэрэ аабааччыга тутта кэриэтэ түстүүбүрт кэрэхсэбили уһугуннарар. Оттон кыыстара, учуутал Лилия Попова «Биһиги дьиз кэргэн «Санаабыт бараммат ситимэ», «Санаабыт утабын ханнаран» диэн аабааччы кизэн араҕатыгар туһуламмыт субэ-соргу утахтарын түмэр, үүнэр ыччаты сизер-майгы өттүнэн иитэр-үөрэтэр суолталаах кинигэлэрбит

ГЛАВНЫЕ ПРИЗНАКИ ТЕЛЕФОННОГО МОШЕННИЧЕСТВА

— КОР-СЭРГЭЭ —

НВК SAHA

«Саха» НКИХ ханаалын
атырдыах ыйын 3 - 9 күнүнээби бырагыраамата

НВК SAHA

Атырдыах ыйын 3 күнэ Банидизинньик 06:00 - ТЭТИМ РАДИО 12+ 07:00 - НОВЫЙ ДЕНЬ 6+ 07:30 - САНА КҮН 6+ 09:00 - ТИЭРГЭН 12+ 09:30 - Кэл, олоор, сэлэргэһиэх 12+ 10:30 - Мультфильмы 6+ 10:45 - Бастын клип 6+ 11:00 - САЙЫН 2020 12+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - ГОТОВИМ ПРАВИЛЬНО И ВКУСНО 12+ 12:30 - Кыайы-75 12+ 12:45 - Аал-луук мас 12+ 13:30 - Новости 12+ 13:45 - Актуальное интервью 12+ 14:00 - ГОРОД ЖЕНЩИН 12+ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - Сэһэн сирэ 12+ 16:00 - ПОЛЯРНАЯ ЗВЕЗДА 6+ 16:30 - Геван. Олений тропы моего детства... 6+ 17:00 - ТЭТИМ РАДИО 12+ 18:00 - Новости 12+ 18:15 - ААЛ ЛУУК МАС. Человек чести Александр БОРИСОВ 12+ 19:00 - Новости 12+ 19:15 - САЙЫН 2020 12+ 20:15 - Дойдум дьоно 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 21:00 - Т.О.К. 12+ 22:00 - ТИЭРГЭН 12+ 22:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+	программа 12+ 23:00 - ФЕРМА КЫРГЫТТАРА 12+ Атырдыах ыйын 4 күнэ оптуорунньук 06:00 - ТЫЫННААХ ДОРҕООН 12+ 06:45 - Бастын клип 6+ 07:00 - НОВЫЙ ДЕНЬ 6+ 07:30 - САНА КҮН 6+ 09:00 - ТИЭРГЭН 12+ 09:30 - Кэл, олоор, сэлэргэһиэх 12+ 10:30 - Мультфильмы 6+ 10:45 - Бастын клип 6+ 11:00 - САЙЫН 2020 12+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - ГОТОВИМ ПРАВИЛЬНО И ВКУСНО 12+ 12:30 - Кыайы-75 12+ 12:45 - Аал-луук мас 12+ 13:30 - Новости 12+ 13:45 - Актуальное интервью 12+ 14:00 - АСЧЫТТАР 12+ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - Сэһэн сирэ 12+ 16:00 - ИДЭБИН ТАБА ТАЛ 6+ 16:15 - ПОЛЯРНАЯ ЗВЕЗДА 6+ 16:45 - ФОНД ПАМЯТИ 12+ 17:00 - ТЫЫННААХ ДОРҕООН 12+ 17:45 - Бастын клип 6+ 18:00 - Новости 12+ 18:15 - Актуальное интервью 12+ 19:00 - ГОРОД ЖЕНЩИН 12+ 19:15 - САЙЫН 2020 12+ 20:15 - Дойдум дьоно 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 21:00 - Т.О.К. 12+ 22:00 - ТИЭРГЭН 12+ 22:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+	20:00 - Дьобур 6+ 20:15 - Дойдум дьоно 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 21:00 - Т.О.К. 12+ 22:00 - ТИЭРГЭН 12+ 22:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 23:00 - ФЕРМА КЫРГЫТТАРА 12+ Атырдыах ыйын 5 күнэ сэрэдэ 06:00 - ТЭТИМ РАДИО 12+ 07:00 - НОВЫЙ ДЕНЬ 6+ 07:30 - САНА КҮН 6+ 09:00 - ТИЭРГЭН 12+ 09:30 - Кэл, олоор, сэлэргэһиэх 12+ 10:30 - Мультфильмы 6+ 10:45 - Бастын клип 6+ 11:00 - ТЫА ЫЧЧАТА 12+ 11:45 - Дьобур 6+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - ГОТОВИМ ПРАВИЛЬНО И ВКУСНО 12+ 12:30 - Кыайы-75 12+ 12:45 - Аал-луук мас 12+ 13:30 - Новости 12+ 13:45 - Актуальное интервью 12+ 14:00 - ГОРОД ЖЕНЩИН 12+ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - Сэһэн сирэ 12+ 16:00 - ПОЛЯРНАЯ ЗВЕЗДА 6+ 17:00 - ТЭТИМ РАДИО 12+	18:00 - Новости 12+ 18:15 - Актуальное интервью 12+ 18:30 - Золотой фонд 12+ 19:00 - Новости 12+ 19:15 - САЙЫН 2020 12+ 20:15 - Дойдум дьоно 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 21:00 - Т.О.К. 12+ 22:00 - ТИЭРГЭН 12+ 22:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 23:00 - ФЕРМА КЫРГЫТТАРА 12+ Атырдыах ыйын 6 күнэ чэппиэр 06:00 - ТЫЫННААХ ДОРҕООН 12+ 06:45 - Бастын клип 6+ 07:00 - НОВЫЙ ДЕНЬ 6+ 07:30 - САНА КҮН 6+ 09:00 - ТИЭРГЭН 12+ 09:30 - Кэл, олоор, сэлэргэһиэх 12+ 10:30 - Мультфильмы 6+ 10:45 - Бастын клип 6+ 11:00 - САЙЫН 2020 12+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - ГОТОВИМ ПРАВИЛЬНО И ВКУСНО 12+ 12:30 - Кыайы-75 12+ 12:45 - Аал-луук мас 12+ 13:30 - Новости 12+ 13:45 - Актуальное интервью 12+ 14:00 - ГОТОВИМ ПРАВИЛЬНО И ВКУСНО 12+ 15:00 - Новости 12+	15:15 - Сэһэн сирэ 12+ 16:00 - ИДЭБИН ТАБА ТАЛ 6+ 16:15 - ПОЛЯРНАЯ ЗВЕЗДА 6+ 16:45 - ФОНД ПАМЯТИ 12+ 17:00 - ТЫЫННААХ ДОРҕООН 12+ 17:45 - Бастын клип 6+ 18:00 - Новости 12+ 18:15 - Актуальное интервью 12+ 18:30 - Золотой фонд 12+ 19:00 - Новости 12+ 19:15 - Сэһэн сирэ 12+ 20:00 - Дьобур 6+ 20:15 - Дойдум дьоно 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 21:00 - Т.О.К. 12+ 22:00 - ТИЭРГЭН 12+ 22:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 23:00 - ФЕРМА КЫРГЫТТАРА 12+ Атырдыах ыйын 7 күнэ бээтинсэ 06:00 - ТЭТИМ РАДИО 12+ 07:00 - НОВЫЙ ДЕНЬ 6+ 07:30 - САНА КҮН 6+ 09:00 - ТИЭРГЭН 12+ 09:30 - Кэл, олоор, сэлэргэһиэх 12+ 10:30 - Мультфильмы 6+ 10:45 - Бастын клип 6+ 11:00 - ТЫА ЫЧЧАТА 12+ 11:45 - Дьобур 6+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - ГОТОВИМ ПРАВИЛЬНО И ВКУСНО 12+	ПРАВИЛЬНО И ВКУСНО 12+ 12:30 - Кыайы-75 12+ 12:45 - Аал-луук мас 12+ 13:30 - Новости 12+ 13:45 - Актуальное интервью 12+ 14:00 - КЭРЭ КИСТЭЛЭНЭ 12+ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - Сэһэн сирэ 12+ 16:00 - ПОЛЯРНАЯ ЗВЕЗДА 6+ 17:00 - ТЭТИМ РАДИО 12+ 18:00 - Новости 12+ 18:15 - Актуальное интервью 12+ 18:30 - Золотой фонд 12+ 19:00 - Новости 12+ 19:15 - САЙЫН 2020 12+ 20:15 - Дойдум дьоно 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 21:00 - Т.О.К. 12+ 22:00 - ТИЭРГЭН 12+ 22:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 23:00 - ФЕРМА КЫРГЫТТАРА 12+ Атырдыах ыйын 8 күнэ субуота 06:00 - ТЫЫННААХ ДОРҕООН 12+ 06:45 - Бастын клип 6+ 07:00 - САНА КҮН 6+ 07:30 - Геван 12+ 08:00 - Кэл, олоор, сэлэргэһиэх 12+ 09:00 - Дойдум дьоно 12+	09:15 - Истин' илдьит 6+ 10:00 - ТИЭРГЭН 12+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - ТИЭРГЭН 12+ 12:45 - Аал-луук мас 12+ 13:30 - Новости 12+ 13:45 - Ис сурхтан 12+ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - ТВ СПОРТ 12+ 18:00 - Новости 12+ 18:15 - Истин' илдьит 6+ 19:00 - Новости 12+ 19:15 - Клевая рыбалка 12+ 19:45 - Охота и рыбалка 12+ 20:15 - ЭН-СУЛУСКУН 12+ 22:15 - Кэнсиэр 6+ Атырдыах ыйын 9 күнэ баскыһыанньа 06:00 - ТЭТИМ РАДИО 12+ 07:00 - Простые истины 12+ 07:30 - Геван 12+ 08:00 - Чэппиэр буол 12+ 09:00 - Будем вместе 12+ 09:15 - Истин' илдьит 6+ 10:00 - САЙЫН 2020 12+ 11:00 - САЙЫН 2020 12+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - САЙЫН 2020 12+ 13:15 - Бастын клип 6+ 13:30 - Новости 12+ 13:45 - Ис сурхтан 12+ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - ТВ СПОРТ 12+ 18:00 - Новости 12+ 18:15 - Истин' илдьит 6+ 19:00 - Новости 12+ 19:15 - Клевая рыбалка 12+ 19:45 - Охота и рыбалка 12+ 20:15 - УНКУУЛЭЭ 12+ 22:15 - Кэнсиэр 6+
---	--	--	--	--	---	--

"БУЛТААНЫН БЫРААБЫЛАЛАРЫН ТУТУУОБУН" МАТЫРЫЙААЛГА САЙАБЫЛАННА ОБРАЗЕНА (2-С БАЛАНАБА КӨР).

Врио Руководителя Восточно-Сибирского территориального управления Росрыболовства
В.Ф. Толстоухову

от гр. Иванова Ивана Ивановича,
11.11.11 года рождения;
уроженца Республики Саха (Якутия), г. Якутск;
проживающего по адресу г. Якутск;
ул. Якутская, 1234; ИНН:212313213132154; тел. +79146561463;
эл. почта: aaaaa@mail.ru
паспорт: 11 11№ 111111, выдан «11» октября 2000 года, кем ТП УФМС России
код подразделения 140-211

Заявление

Прошу Вас внести в Реестр учета сетных орудий:

1. Сеть длина 30 м, ячея 40 мм, высота 2 м;
2. Сеть длина 30 м, ячея 40 мм, высота 2 м;
3. Сеть длина 30 м, ячея 50 мм, высота 2 м и т.д.;
4. Бредень без мотни длина 10 м., ячея 12 мм, высота 1,5 м.;
5. Якутский куйур (сачок) диаметр сачка 50 см, ячея 40 мм;
6. Невод 100 м, ячея в мотне 32 мм, приводах 36 мм, крыльях 40 мм.

Как владелец орудий лова планирую осуществлять любительское рыболовство на территории Республики Саха (Якутия), Кобяйский район, карасевое озеро в 2 км от пос. Сангар (должна быть привязка к населенному пункту).

Настоящим заявлением подтверждаю, что ОЗНАКОМЛЕН с требованиями Правил рыболовства Восточно-Сибирского рыбохозяйственного бассейна от 03.09.2014 №348.

15.01.2020 г.

ПОДПИСЬ

Иванов И.И.

— КЭРИЭСТЭБИЛ —

Алабар нэһилиэгиттэн төрүттээх, болугур нэһилиэгин олохтооҕо

НОВГОРОДОВ Егор Александрович

Бу дьыл, от ыйын 27 күнүгэр ыарахан ыарыттан олохтон туораабытын бары аймактарыгар, билэр дьонугар диригинник курутууан туран иһитиннэрэбит.

Бииргэ төрөөбүттэрэ, оҕолоро, сизттэрэ.

Кутурбачнарын тирдэллэр:

- Таптаппаах аҕалара Новгордов Егор Александрович уһун ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан, күтүөттэригэр Александрга, уопаттарыгар Алексейга, Егору, Иванга, кыһыгар Настяга кинилэр дьиз кэргэттэригэр Чурапчыттан, Төлөйтөн Смирниковтар

- Болугур нэһилиэгин олохтооҕо Новгородов Егор Александрович ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан, уолугар, кэлпизэлэригэр Алексей Егоровичка кини дьиз кэргэннэргэ, бары аймактарыгар Чурапчы улуутун "Солнышко" уһууһун кэлэктибэ.

- Алабар участковой балыһаһыгар ор сылларга хаһаайыстыбаннай чаас салайааччытынан үтүө суобастаахтык үлэлээбит Новгородов Егор Александрович ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан, оҕолоругар, сизэнэригэр, бииргэ төрөөбүттэригэр, чугас аймактарыгар Алабар участковой балыһаһыгар бииргэ үлэлээбит кэлэктибэ.

Одьулуун нэһилиэгин олохтооҕо, таптаппаах ийэбит, эбэбит, хос эбэбит, педагогический үлэ Бочуоттаах бөтөрүнэ

ПОПОВА Мария Прокопьевна

Бу дьыл, от ыйын 30 күнүгэр ыарахан ыарыттан олохтон туораабытын добоотторугар, билэр дьонугар диригинник курутууан туран иһитиннэрэбит.

Оҕолоро, сизэнэрэ, хос сизэнэрэ, күтүөттэрэ,

кийинттэрэ.

Сырдык мөссүөнэ мэлдьи тыыннаах хаалыаба...

Таптыыр, ытыктыыр кэргэним, ийэбит, эбэбит, бааска кийибит Макарова Надежда Максимовна ыарахан ыарыттан соһумардык олохтон туораабыта бу дьыл, атырдьах ыйын 4 күнүгэр 40 хонугун туолар.

Ийэбит 1968с. сэттиннэ 15 күнүгэр Мэнэ Хангалас Томторугар Марфа Кузьминична уонна Максим Петрович Тихонетар улахан дьиз кэргэннэргэ күн сириин көрбүтэ, саамай кыра оҕолоро буолан, таптаан, бүбэйдээн улаатыннарбыттара. Оҕо сааһа Томторго аастыта. Төхтүр орто оскуолатын ситиһилээхтик үөрэнэн бүтэрбитэ. Оскуолаҕа үөрэнэр кэмтэн куруук бастыһар кэскилэригэр сылдьара, кылааһыгар комсорг этэ, бииргэ үөрэнэр оҕолоругар, үөрэтэр учууталларыгар бочумнаахтык сыһааннаһара. Сайынны сыһааннаһарыгар кыра сааһыттан Томтор бөһүөлэгин Бэстээх арыһыгар улахан дьон биригээдэттэргэ оҕо үлэлэспитэ, күһүнүн хортускаҕа барара, фермаҕа асчытынан сылдьара. Ийэтэ олус ыарыттайар буолан, 10-с кылааска үөрэнэ сырытпаһына, эрдэ суох буолбута.

Кыра эрдэриттэн географ буолар ыра санаатын толорон, СГУ БГФ география салаатыгар үөрэнэн, 1990с. соботоох аҕатын уонна бииргэ төрөөбүттэрин көмөлөрүнэн, бэйэтин дьулуруунан, үрдүк үөрэҕи ситиһилээхтик бүтэрэн, үлэбит буолбута. 1990 с. олохун арыһын С.Е. Макаровы көрсөн, ыал буолбута.

Эдэр, кэскиллээх исписэлиис буолан, педагогический үлэтин үөрэммит оскуолатыгар Төхтүргэ географ учууталынан саҕалаабыта. Бастагы сылларыттан, үөрэтэр уругун таһынан, научнай-чинчийэр үлэҕэ оҕолору сыһаанан, СӨ үөрэнээччилэрин ортотугар ытыллар өрөспүүбүлүкэтээби "Инникигэ Харды" научнай-практической кэмпиризонсийэҕэ оҕолору ситиһилээн, призер аатын ылбыттара. Эдэркээн учуутал география уругар аналлаах дидактической матырыйааллара педагогический ааҕы хомурунньугар махтаныммиттэрэ, оскуола үгэһинэн туризм үлэтин саҕалаабыта, туристической сүлүөт күрөҕэр оҕолоро мистэлэһэллэрэ, кылаас салайааччытын быһытынан, үөрэтэр оҕолоругар туох баар сатабылын уурар, араас тэрээһиннэри ыытан, биридимиһэн үлэлээн, оҕолор таптааларын, төрөппүттэр махтааларын ылбыта. Оскуола профкомун чилиэнинэн талыллан, кэлэктиип үлэлиир-сыһыанар усулуобуйатын тэрийсигэ ис сүрээттэн кыһаллан, сүүрэн-көтөн, үлэлэспитэ, ырыа ансаамбильгар көхтөөхтүк кыттыбыта.

1998с. кэргэнин дойдутугар Чурапчы улуутугар көһөн, профессор Г.П. Башарина аатынан Сылан орто оскуолатыгар идэтинэн үлэтин саҕалаабыта. Оскуолаҕа дириэктэри научнай-методический үлэҕэ солбуйааччынан үлэлээбитэ, Б.С.Устаата СӨ Бисопия үнүстүүтүн уонна СӨ РАН кытары тэннэ чинчийэр үлэни Сылан агрооскуолатыгар ыыппыта. Кини нэһилиэк, улуус сайдарыгар олус элбэҕи оҕордоҕо. Олохтоох тэлэбиидиэһэ эрдээтэринэн, «Эйгэ» социальнай-экологический ийини салайааччытынан үлэлээбитэ. Сылан орто оскуола үүнүү-сайдыы саҕа кэрдийиһигэр тахсарыгар үлэлэспитэ, грааинарга, оскуола экспериментальной быһааааха быһытынан билгэргэниитигэр бэйэтин кылаатын ылларсыбыта. Талааннаах, дьулуурдаах, салайар дьобурдаах педагог үлэтин уопута өрөспүүбүлүкэҕэ илэниик тарҕаммыта. Араас таһымнарга үгүс аһаас уруктары ыытан, сэмизээрдэргэ, кэмпиризонсийэргэ ырытыһан, улуус, регион таһымнаах үөрэнээччилэр кэмпиризонсийэлэригэр, ааҕыларыгар экспорт быһытынан үлэлиирэ, бииргэ

үлэлиир кэлпизэлэригэр ис сүрээттэн көмөлөһөн, элбэх ийини ситиһиллэргэ көбүлүүрү, кинилэр махтаалларынан кынаттанан, айар-тутар дьобуруа кууһурура. Кини ыстатыйалара Арасыйыа, өрөспүүбүлүкэ, улуус хаһыаттарыгар, суруналларыгар бэчээттэммиттэрэ.

Бу сылларга үөрэнээччилэр научнай-чинчийэр үлэлэрин саҕалаан, улуус, өрөспүүбүлүкэ, Бүтүн Арасыйыа, норуоттар икки ардыларынааҕы кэмпиризонсийэлэргэ оҕолору улахан ситиһиллэммиттэрэ, Арасыйыа куораттарыгар дакылаат ааҕарга холломмуттара. 2012с. Чурапчы улуутун учууталларын муниципальной күрөҕэр «Учитель года – 2012» кылаан кыайылааҕа буолан, Чурапчы улуутун чизин өрөспүүбүлүкэҕэ көмүскээбитэ. «Учитель года-2014» өрөспүүбүлүкэтээби күрэх финалиһа буолбута, «Педагог - лидер» дьиз анал аатынан бэлгитэммитэ. Чурапчы улуутун «Лучший учитель агрошколы - 2008» призера. 2014с. Чурапчы улуутун ВТК састаабын кытары бастагы «Чурапчы улуутун атлаһы» таһаарсыбыта. Сыланнааҕы оскуола мусойун дириэктэрин К.Г. Макарованы кытары «Тропа, ведущая в науку», «Социально-экологический комплекс «Эйгэ», педагогической наука хандьыдаатын, новатор-учуутал Е.Д. Макаров олохун уонна үлэтин туһунан кинигэни таһаарбыттара. 13 сыл тухары кылаас салайааччытынан үлэлээбитэ, үөрэнээччи сайдарыгар, талаана арылларыгар, олоххо суолун буларыгар сөптөөх методикалаах буолара. Оҕо бэйэтэ бэрлilibит соруудаҕы тобулан толорорун ситиһэр уратылааҕа, хас биридимиһигэр тус сайдар бырагырааманы оҕолоро, ийэли кыһаллара. Кини үөрэнээччилэрэ үгүстүк улуустаагы география, экология оптимизацияларын кыайылаахтара буолаллара. Элбэх оҕо ЕГЭ-бэ, ОГЭ-бэ географияны таланнар, куруутун үчүгэй сыанаҕа туттараллара, үөрэххэ кирииллэрэ үрдүк буолара. Үтүмэн ситиһии Надежда Максимовна аныгы технологиялары, сонун методиканы үлэтигэр туһанарыттан, науканы кытта тэннэ хардылыһарыттан кэлбиттэрэ саарбахтаммат.

Сылан оскуолатын «Чем-үүк» ырыа ансаамбылын тутаах ырыаһыта, учууталлар үнүкү ансаамбылларын биир бастыг үнүкүүтэ этэ, элбэх күөн күрөстэргэ кыайыы үөрүүтүн билбитэ.

Надежда Максимовна сыралаах үлэтэ кэмизгэ сөптөөхтүк сыаналаммыта. Кини СӨ үөрэҕириитин туйгуна (2009), РФ үөрэҕириитин Бочуоттаах үлэһитэ (2014), СӨ Бырабыыталыстыбатын Махтал Сурунунан (2009), СӨ Научаларын Академиятын (2012), СӨ Ил Түмэн Бочуотунан Грамоталарынан (2012), СӨ Айылба харыстабылын, СӨ Үөрэххэ министриэтибэтин, СӨ Бэрэсидьиэнин Национальной «Бардыры» пуондатын, СӨ «Инникигэ Харды» НПК сайдыытыгар кылаатын итин, профессор К.Е. Кононов аатынан өрөспүүбүлүкэтээби бириэмийэнэн (2003) наҕараадалааммыта, Чурапчы улуутун, профессор Г.П. Башарина аатынан Сылан орто оскуолатын үгүс ахсааннаах грамоталара ор сыллаах ситиһиллээх, айымньылаах үлэтин туоһуларынан буолаллар.

2016 с. күһүнүттэн төрөөбүт дойдутугар көһөн кэлэн, Томтор орто оскуолатыгар география учууталынан үлэлээбитэ, оскуоланы цифровизацияга көтөрүүтэ ылсыбыта. 2017 с. олунньу ыйтан дириэктэри иитэр-үөрэтэр үлэҕэ солбуйааччынан олохун тинэх күннэригэр диэри үлэлээбитэ. Төрөөбүт оскуолалар бэриниһилээхтик үлэлээн, оскуола 125 сыллаах үбүлүйүн көрсөр күннэригэр учууталлар, үлэһиттэр сыралаах үлэлэрэ

сөптөөхтүк сыаналанарыгар ис сүрээттэн кыһаллан сыратын уурбута, уопсай тэрээһиннэргэ ийилир-саҕалыыр үлэлэргэ ылсан туран, күөс-көмө буолбута, оскуола үлэтин хайыскаларын сөптөөхтүк быһааран, дьон-сэргэ көрүүтүгэр истиэнэлэри оҕорторууга сыратын биэрбитэ. Бырааттыы Г.А. уонна А.А. Пономаревтар заттарынан Томтор орто оскуолатын иитэр-үөрэтэр үлэтин сатабыллаахтык саҕалаан, икки төгүл өрөспүүбүлүкэтээби таһымнаах сэмизээрдэри, бастаан, Төхтүр оскуолатын баазатыгар, онтон Томтор оскуолатыгар ытылларын ситиспитэ. Оскуола эдэр учууталларын «Тыа сириин педагога» улуустаагы куонкуруугар көбүлээн, ситиһилээхтик кытыннарбыта, оскуола баазатыгар ытыллыбыт методической сэмизээргэ үгүс учуутал аһаас уруктары ыытан, маастар-кылаастарга кыттан, квалификацияларын үрдэллэртэрэ. 2019-2020сс. үөрэх дьылыгар Рособриадор бэрэбизэктэин, оскуола инниитин сайдар Бырагырааматын, онтон да атын үгүс үлэни илээбиттэ-саҕалаабыта. Түбүктээх үлэтин кытта дьүөрэллэи, ийэбит үөрэтэр предметин, географияны үгүс оҕо талан, ОГЭ-ни, ЕГЭ-ни ситиһилээхтик туттарбыттара. Мэнэ Хангалас улуутугар 2018-2019сс. үөрэх дьылыгар Надежда Максимовна үөрэнээччигэ география предметигэр саамай үрдүк баалга туттарарын ситиспитэ. 2019-2020сс. үөрэх дьылыгар икки үөрэнээччигэ «туйгун» сыанаҕа туттардылар. Ону таһынан, ийэбит оскуолатын атын педагогический ааҕылырга Мэнэ Хангалас улуутугар призер буолан аатталпыта, иккитин С.Н. Донохой аатынан Үөрэҕи үрдэтэр уонна сайыннарар үнүстүүт уонна ХИФУ ытыгар педагогический ааҕыларын кыайылааҕынан буолбута. Ийэбит өссө да элбэх быһааннааҕа, ыра санаалааҕа.

Дьоммут сүп ийинэн сана дьиз туттан, билиги олохпутугар бизэ тирэх буолбуттара. Билиги ийэбит үлэлирин таһынан, 4 оҕо амарах, күн күбэй ийэтэ, эйгэбэс эбэтэ, куруутун сылаас, миннигэс, дэлэй астаах, чэйдээх буолара, кини таптала хаһан да устубат, истиһ-иһирэх этэ. Ыал буолуохтарыттан ыла, тусла ынах-сүөһү ииттэн, көрөн-истэн, оттоон олохтооттара. Тэлгэһитигэр баай оҕуруоттаах, сибээһилээх буолара. Кини куруутун билигини, оҕолорун, «Дьонно үтүө, үчүгэй сыһааннаах буолун, көмөлөһүн!» дьиз иитэрэ-такайара. Ийэбит барахсан – билиги сүбэһиппит саҕалаан, ыйан-кэрдэн бизэр кийибит этэ. Дьонно үтүө сыһаана, куустээх санаата, тулуура-дьулуура, олоххо тардыһыта билиэхэ холобур буолуоҕа.

Ийэ, эйигин куруутун өйдүү-саныы, таптыы сылдьаахпыт, үчүгэй эрэ өттүнэн ааттата туруохпут. Эн билиэхэ холобур буолуһун. Кытпас да буоллар, чабылхай олобу опорон аастын. Дьонно-сэргэҕэ үтүө өйдөбүлү хааллардын. Ийэбит сырдык мөссүөнэ, куруутун истин, сайаҕас сыһаана барыбыт сүрэхпитигэр, өйбүтүгэр мэлдьи тыыннаах буолуоҕа.

Билиги дьиз кэргэн чугас кийибитин сүтэрбит ыарахан күннэрибитигэр аһыбытын тэннэ үлэстибит, күөс-көмө, сүбэ-ама буолбут аймактарытыгар, добоотторугар, ор сылларга бииргэ үлэлээбит тэрлэттин салалтатыгар уонна кэлэктиибигэр барҕа махтабытын тирдэбит.

Кэргэнэ, оҕолоро, кийинтэ, күтүөтэ, сизэнэрэ, бииргэ төрөөбүттэрэ.

Ген. дириэктэр - Н.М. СТРУЧКОВА.
Кылаабынай эрдээтэр - Л.В. ГОРОХОВА.
Эппизиттир сакараттар, сурух отдела -
А.Н. ЗАХАРОВА.
Карсладьон - С.А. ЖЕНДРИНСКЭЙ
Таначчы - Л.К. ПОПОВА.
Бэчээттээһини - Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

Тэрийэн таһаараччылар: СӨ Бырабыыталыстыба, Саха Өрөспүүбүлүкэтин «Сахабача» Судаарыстыбаннай автономнай тэрилтэтин «Сага олох» хаһыат эрдээһиниэҕэ.
677000, Дьоннуукай к., Ордиэниэмдэ уул. 31, 124 кэб.
тел./факс: (411-2) 34-39-17 e-mail: sakhaloch@mail.ru.
Российской Федерации Россия-адорор СӨ сакаллыгыгар 2020 с. ёс ыйын 3 күнүгэр регистрацияламмыт нүмкүрө - ПИ №ТУ14-00559.

Эрдээһиниэ аадырыһа:
678970, Чурапчы сэл.,
Каол Маркс уул., 26 "а".
Телууһуннэрбит: эрдээтэр - 41-332, аҕабыттар - 41-265, 41-358 E-mail: sakhaloch@mail.ru; сайт: sakhaloch.ru, Instagram: @sakhaloch

Бэчээткэ сакаас: № 53 (11708)
Күөмэй: 2 бөс. лист
Ахсаана 1850. Хаһыат сыһантыа: 15

Дастар суруйар иитэр сакал редакция кылаарыгар аадырыһа сэл. түбүгэр буолуоҕа. Суруйар ийэбиттэр чөлүөһүгэр кылаарыгар аадырыһа аадырыһа буолуоҕа.